

बोर्ड कृतिपत्रिका : जून 2025

मराठी अक्षरभारती

वेळ : 3 तास

एकूण गुण : 80

कृतिपत्रिकेसाठी सूचना : -

- (1) सूचनेनुसार आकलनकृती व व्याकरण यांमधील आकृत्या काढाव्यात.
- (2) आकृत्या पेननेच काढाव्यात.
- (3) उपर्योजित लेखनातील कृतींसाठी (सूचना, निवेदन), आकृतींची आवश्यकता नाही. तसेच या कृतीं लिहून घेऊ नयेत.
- (4) विभाग 5 – उपर्योजित लेखन प्र.5 (अ) (2) सांगशलेखन या घटकासाठी गळव विभागातील प्र.1 (इ) अपाटित उताग वाचून त्या उताच्याचा सांगश लिहाव्याचा आहे.
- (5) स्वच्छता, नीटनेटकेपणा व लेखनानियमांनुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष क्यावे.

विभाग 1 : गदच्च

1. (अ) उताच्याचा आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(1) खालील विधाने चूक का वरोवर ते लिहा :

[2]

- (i) पुण्याला विश्वकोशाचा अध्यक्ष म्हणून लेखक गेले.
- (ii) वाळ थंडीने कुडकुडत रडत होते.
- (iii) लेखकाने पाचपन्नास रुपयांच्या नोटा व शाल वाईला डिली.
- (iv) वाई तिचे छोटे मूल एका झाडाखाली ठेवून मासे पकडण्याच्या उद्योगात होती.

पु. ल. व सुनीतावाई यांनी मला शाल ड्यावी, हा मला मोटा गौमव वाटला. ती शाल मी माझ्या खोलीतल्या सुटकेसमध्ये ठेवून डिली. वापरली मात्र कधीच नाही.

पुढे वाईला विश्वकोशाचा अध्यक्ष म्हणून मी गेलो. निथे नर्दीकाठच्या प्रांत पाठशाळेच्या खोलीत मी गहत असे. खोलीच्या दर्शकेकडील खिडक्या कृष्णा नदीच्या चिंचोळ्या प्रवाहावर होत्या. थंडीच्या डिवसात एक वाई माझ्या खिडकीखालील घाटाच्या छोट्या तटावर तिचे छोटे मूल एका टोपलीत ठेवून मासे पकडण्याच्या उद्योगात होती. तिचे वाळ कडाक्याच्या थंडीने कुडकुडत रडत होते; पण आई तिकडे वघतही नव्हती. मला मात्र गहवले नाही. मी सुटकेसमधील 'पुलांकित' शाल काढली, पाचपन्नास रुपयांच्या नोटा काढल्या व त्या वाईला हाक मारली. खिडकीतून ते सर्व खाली डिले आणि मृटले, "त्या वाळाला आधी शालीत गुंडाळ आणि मग मासे मारन वैस." या घटनेची ऊव पुलांकित शालीच्या उवेपेक्षा अर्धिक होती.

काविवर्य नागयण सुर्वं खूप सभा, समेलने गाजवत. पुढे ते साहित्य संमेलनाचे अध्यक्षही झाले. त्यांच्या कार्यक्रमांना अहोगत्र भग्नीच असे. प्रत्येक कार्यक्रमात सन्मानाची शाल व श्रीफल त्यांना मिळत गही.

(2) आकृती पूर्ण करा :

[2]

नागयण सुर्वं यांना कार्यक्रमात मिळणाऱ्या वस्तु

(3) स्वमत :

[3]

'शाल व शालीनता' यांचा पाठाच्या आधारे तुम्हांला कळलेला अर्थ सप्त करा.

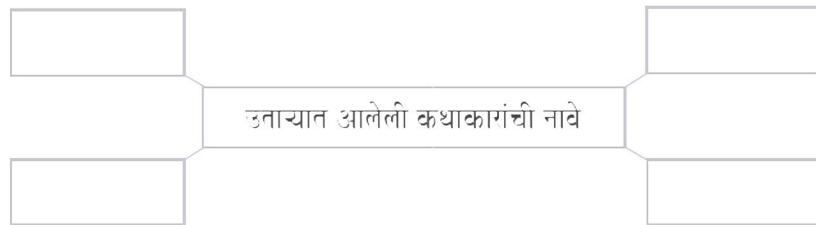

(आ) उताच्याचा आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(1) आकृती पूर्ण करा :

[2]

सुश्रुतः तुझे काही प्रकार असतात का? कारण आज मगाठीच्या मैडम म्हणाल्या, “आपण ‘साहस कथा’ शिकूया.” अगढी वगेवर! परीकथा, वोधकथा, विज्ञानकथा, ऐन्टहासिक कथा हे माझेच अनेक प्रकार आहेत. शिवाय नाटक, मालिका, चित्रपट या सर्व लालितकलांचा पाया म्हणजे मी. मूळ कथा डर्जीतार असल्याशिवाय कोणतीही कलाकृती उल्लम होऊ शकत नाही. एवढंच नाही तर उल्लम निवेदन नंत्रामुळे मी खुलत जाने, गंगत जाते किंवद्भुना उल्लम निवेदननंत्राचा वापर हे माझ्या यशाचं गहन्य.

सुश्रुतः तुला निर्माण करणाऱ्या लेखकांची नाव मला सांग ना —

कथा : य. गो. जोशी, वि. स. खांडेकर, विभावरी शिस्तकर, व्यंकटेश माझूळकर, व. पु. काळे, शंकर पाटील, अण्णा भाऊ साठे, बाबुगव वागुल, ड. मा. मिरासदार यांसागऱ्या अनेक नामवंत लेखक, लेखिका यांनी आपल्या उल्लम कथांनी मगाठी वाचकाना तृप्त केलंय.

सुश्रुतः किली सुंदर! आता ही ताई कोण वरं?

काढवरी : काय सुश्रुत, आवडली का कथा? मी काढवरी, कथेची थोरली वहीणच म्हण हवं तर, काढवरी म्हणजे खंगं तर मोठी कथाच; पण माझा आवाका कथेपेशा फार मोठा!

(2) कोण ते लिहा :

[2]

- (i) कथेची थोरली वहीण —
(ii) लालितकलांचा पाया असलेली —

(3) स्वप्नतः

[3]

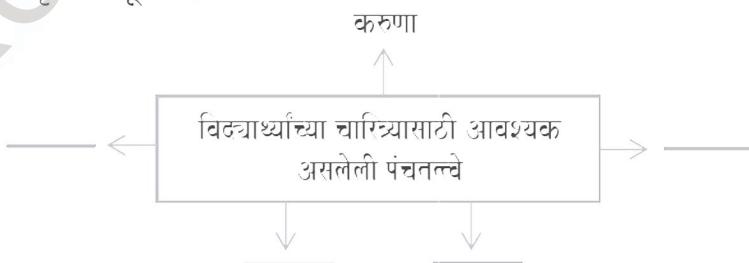
पुस्तकांशी मैत्री केल्यामुळे होणारे फायदे तुमच्या शब्दांत लिहा.

अपठित गद्द्य

(इ) उताच्याचा आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(1) आकृतिवंय पूर्ण करा :

[2]

(प्रत्येकी $\frac{1}{2}$ गुण)

ज्याप्रमाणे मनुष्यप्राण्याला अन्नाची जरूरी आहे, त्याप्रमाणे सर्वांना विद्येची जरूरी आहे. विद्या ही दुधारी तलवारीसागऱ्यांची असते. विद्येने दुष्टांचा संहार करता येतो व दुष्टांपासून गळणारी करता येते.

माझ्या मते केवळ विद्याच पर्वत असू शकत नाही. प्रज्ञा म्हणजे शहाणपणा, शील म्हणजे सदाचरणायुक्त असं आचरण, करुणा म्हणजे सर्व मानवजातीसंवंधी प्रेमभाव आणि मैत्री म्हणजे सर्व प्राणिमात्रांविषयीची आर्मीयता.

विळळेवगेवर या चार पार्गमिना असल्या पाहिजेत, तरच्य विळवल्तेचा काही उपयोग आहे. विळळेवगेवर मानवाजवळ करुणा नसली तर तो दानव आहे, असं मी समजतो. विळळा, प्रक्षाल, करुणा, शील आणि मैत्री या पंचतल्ल्यांनुसार प्रत्येक विळळाध्यनि आपले चारिश्च वनवले पाहिजे आणि या मागाने एकट्याने जावे लागले, तरी मनोदैर्घ्य व निष्ठा गख्बून गेले पाहिजे.

(2) योग्य जोड्या लावा:

[2]

'अ' गट	'व' गट
(i) करुणेशिवाय मानव	(अ) विद्या
(ii) दुधार्गी तलवार	(व) अन्नाची जम्बुगी
(iii) मानवजातीसंवंधी प्रेमभाव	(क) दानव
(iv) मनुष्यप्राणी	(ड) करुणा

(प्रत्येकी $\frac{1}{2}$ गुण)

विभाग 2 : पदच्च

2. (अ) कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(1) चौकटी पूर्ण करा :

[2]

(i) धान्य न देणाग —→ (ii) पाण्याच्या तुपागंचा गंग —→

फुलाफुलांचे दाट ताटवे, जिथे पोचते दृष्टी
गंग मजेचे, गंग उठाचे, जपून ठेवू सृष्टी.....
धान्य ठेईना संगणक हा, काळी आई जगवू
मातीमध्ये जे हात गवती, तयांस ढेऊ पुष्टी...
गंग मजेचे, गंग उठाचे
उथलू, फेकू विया ढोंगरे, रुजतील देशी झाडे
गच्छ माजतील गाने, होईल आभाळातून वृष्टी.....
गंग मजेचे, गंग उठाचे
ढोंगरगतून वाहात येने, खलालने हे पाणी
फेनधवलशा तुपागंमध्ये, गहाल कैसे कष्टी?
गंग मजेचे, गंग उठाचे
मिळेल पैसा, मिळेल ढौलत, यंत्रांच्या संगती
आभाळाच्या लुत्राखाली, एक अनोखी तुष्टी.....

रंग मजेचे, रंग उद्याचे
हिंगवी हिंगवी मने भोवती, किती छटा हिंगव्याच्या
गम्भीरशमी सलसलण्याच्या जगास सांगू गोष्टी.....
रंग मजेचे, रंग उद्याचे

(2) एका वाक्यात उत्तरे लिहा : [2]

- (i) यंत्रांच्या संगतीने काय काय मिळेल ?
(ii) वृष्टी कोठून होईल ?

(3) प्रस्तुत कवितेतील शब्दांचा अर्थ लिहा : [2]

- (i) अनोग्ही – (ii) सुष्टी –
(iii) पुष्टी – (iv) तुष्टी –

(4) काव्यसौंदर्य :

‘पृथ्वीला प्रदूषणापासून वाचाविले पार्हिजे’ या विधानावर तुमचे मत स्पष्ट करा. [2]

(आ) खालील दोन कवितांपैकी कोणत्याही एका कवितेसंबंधी दिलेल्या मुद्रक्यांच्या आधारे कृती सोडवा :

मुद्रदे	स्वान करू साकार ← किंवा → अंकिला मी दास तुझा	
(1) प्रस्तुत कवितेचे कवी/कवयित्री –	[1]
(2) प्रस्तुत कवितेचा विषय –	[1]
(3) प्रस्तुत कवितेतील दिलेल्या दोन ओळींचा सरल अर्थ लिहा.	या विश्वाची विभव संपदा जपू वाढवू आम्ही लाखडा	सर्वोच्च झेपावें परक्षणी पिली पडतांची धरणी [2]
(4) प्रस्तुत कविता आवडण्याचे वा न आवडण्याचे कारण –	[2]
(5) प्रस्तुत कवितेतील शब्दांचा अर्थ लिहा.	(i) विभव – (ii) हरत – (iii) मंगल – (iv) चक्र –	(i) काज – (ii) घेनू – (iii) कनवाळू – (iv) मेघ – [2]

विभाग 3 : स्थूलवाचन

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

[6]

- (1) ट्रीप लिहा — डॉ. होमी भाभा.
(2) तुम्हांला समजलेली सूर्याची भूमिका ‘जाता असताला’ या कवितेच्या आधारे स्पष्ट करा.
(3) ‘थोड्याशा पाण्यावर कसे वाढावे याचा नमुना म्हणजे कॅक्टस !’ या विधानाची यथार्थता लिहा.

विभाग 4 : भाषाभ्यास

4. (अ) व्याकरण घटकांवर आधारित कृती:

(1) पुढील वाक्यांचा प्रकार ओळखा :

[2]

- (i) तू चिन्ह काढ.
- (ii) मुलांनी नेहमी खेरे वोलावे.

(2) कंसातील सूचनेनुसार वाक्य रूपांतर करा :

[2]

- (i) खाण्याचा आणि वजनाचा काय संवंध? (विधानार्थी करा.)
- (ii) तू फारच छान गातेय. (उद्गागार्थी करा.)

(3) खालील वाक्प्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा (कोणतेही दोन) :

[4]

- (i) भुग्ल पडणे
- (ii) तथ्य असणे
- (iii) सुरुग लावणे

(आ) भाषिक घटकांवर आधारित कृती:

(1) शब्दसंपत्ती :

[1]

- (i) खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा :
- (I) आवाज – (II) झोळे –

- (ii) खालील शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा :
- (I) सावध x (II) अवघड x

- (iii) वचन वदला :
- (I) घडव्याळ – (II) दग्वाजा –

- (iv) लिंग वदला :
- (I) राजा – (II) पाहुणा –

(2) लेखननियमांनुसार लेखन :

[2]

खालील वाक्ये लेखननियमांनुसार लिहा :

- (i) तु उत्तम नागरीक आहेस.
- (ii) आमचे मुळ गाव दक्षीण गोव्यारील माशेल.

(3) विरामचिन्हे :

[2]

खालील वाक्यांत योग्य विरामचिन्हे वापरून वाक्य पुन्हा लिहा :

- (i) मग कसलं वजन उतरवणार तुम्ही
- (ii) “शावास चांगले काम केलेस”

विभाग 5 : उपयोजित लेखन

5. (अ) खालीलपैकी कोणतीही एक कृती सोडवा :

[6]

(1) पत्रलेखन :

दिनांक
5 जून

‘वृक्षावल्ली आम्हां सोये’
‘वनश्री ट्रस्ट’ तर्फे
जागतिक पर्यावरण दिनानिमित्त
गेपांचे मोफत वाटप

संपर्क :

व्यवस्थापक, वनश्री ट्रस्ट, सहकारनगर, पुणे.
Vanashree1960@gmail.com

अनिल/आशा साने, ज्ञानदीप विळळालय, पुणे,
विळळार्थी प्रतिनिधी या नाऱ्याने

**शाळेत वृक्षागेण करण्यासाठी गेपांची
मागणी करणारे पत्र व्यवस्थापकांना लिहा.**

किंवा

**चांगल्या उपक्रमावावत वनश्री ट्रस्टचे
अभिनंदन करणारे पत्र व्यवस्थापकांना
लिहा.**

किंवा

(2) सारांशलेखन :

विभाग 1 – गळ्य (इ) (प्रश्न क्र. 1 - इ) मधील अपटित उताऱ्याचा 1/3 एवढा सारांश तुमच्या शब्दांत लिहा.

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

[10]

(1) जाहिरातलेखन :

पुढील विषयावर आकर्षक जाहिरात तयार करा.

तयार (र्गडमेड) कपड्यांचे ढुकान

(2) बातमीलेखन :

‘जागृती विळळालय’, वरळी, मुंवई या शाळेत ‘मगठी भाषादिन’ साजग झाला, या कार्यक्रमाची बातमी तयार करा.

(3) कथालेखन :

खालील मुद्रळ्यांच्या आधारे कथा लिहा.

खाळ्यपदार्थ विक्रेता – चौकात गाडीवर पदार्थाची विक्री – जाहिरात – खाळ्यपदार्थाचे वर्णन – लोकांची खरेदी – पदार्थाची सुनी – एक मुलगा गप उभा – गाडीवानाची विचारणा – काय हवे? मुलाचे उत्तर, पदार्थाच्या वासानेचे पोट भग्ले – ‘पदार्थाच्या वासाने पोट भग्ले याची किंमत दे’ – चतुर मुलाचे उत्तर, “वासाने जसे पोट भग्ले तशी नाण्यांच्या आवाजाने किंमत मिळव.”

(इ) खालील लेखनप्रकारांपैकी कोणतीही एक कृती सोडवा.

[8]

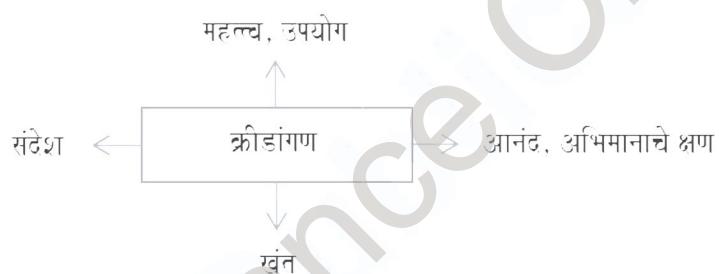
(1) प्रसंगलेखन :

आनंदनिकेतन प्रशाला	
गत्तार्गिंगी	
– गज्यरत्नगीय वक्तुन्त्र रपर्धा –	
– पारितोषिक वितरण समारंभ –	
दि. 20 मार्च	दुपारी 4 बाजता
प्रमुख पाहुणे – श्री. नीरज शिंदे	
अध्यक्ष – श्री. कुणाल पटेल	

वर्गील प्रसंगी तुम्ही विजेते स्पर्धक या नाव्याने उपरिथित होतात, अशी कल्पना करून प्रसंगलेखन करा.

(2) आत्मकथन :

दिलेल्या मुद्रक्यांच्या आधारे चौकटीनील घटकाचे आत्मकथन लिहा.

(3) वैचारिक :

‘कच्चाचे व्यवरथापन – काळाची गरज’, या विषयावर तुमचे विचार लिहा.

